

REMISSVAR

2015-07-10
Dnr 3.9:0402/15

Socialdepartement
103 33 STOCKHOLM

Förslag till införande av en ny placeringsform för barn och unga (stödboende) i socialtjänstlagen (2001:453)

(S2015/3723/FST)

Inledning

Barnombudsmannen har genom åren träffat många barn och unga i samhällets vård och har vid upprepade tillfällen uppmärksammat behovet av insatser för att säkerställa alla barns rätt till en trygg och säker uppväxt. Rättigheterna i FN:s konvention för barnets rättigheter, barnkonventionen, gäller alla barn utan någon åtskillnad av något slag. När samhället tar på sig föräldraansvaret ska det vidga, inte begränsa, barnets livschanser. Enligt artikel 20 i barnkonventionen är staten skyldig att ge barn som berövas sin familjemiljö särskilt skydd och stöd.

Som vi anförde i vårt remissvar till delbetänkandet SOU 2014:3 Boende utanför det egna hemmet -placeringsformer för barn och unga, hädanefter delbetänkandet, måste alla placeringsformer för barn grundas i ett rättighetsperspektiv där kvalitetsaspekten är styrande. Barn och unga som placeras har rätt att få information om vad de kan förvänta sig av vården och vilka rättigheter de har.

Stödboende

Barnombudsmannen är positiv till att det införs fler placeringsformer. Stödboende är ett av sätten att lösa det på, men vi anser att det är viktigt att alla förslagen från utredningens delbetänkande genomförs. Det måste finnas differentierade typer av boenden och utbudet av placeringsformer måste svara mot barn och ungas varierande behov.

Barnombudsmannen betonar vikten av att det säkerställs att barn och ungdomar får det stöd från vuxna som de behöver, även vid en placering i stödboende där inte personal finns närvarande på samma sätt som i ett familjehem eller på HVB. En placering innebär att socialnämnden påtar sig ett vårdansvar för barnet. I och med detta anser Barnombudsmannen att socialnämnden måste stödja barnets utbildning, arbete eller motsvarande sysselsättning så att barnet inte faller utanför systemet och får svårt att etablera sig. Som vi lyfter fram i en debattartikel tillsammans med bland andra ledande forskare inom området, visar en lång rad studier på skyhöga överrisker för missbruk, självmord, förtidspensionering och beroende av försörjningsstöd bland unga vuxna som under sin uppväxt hade "samhället som föräldrar."¹ Likaså måste barnet få stöd med att klara eget boende,

¹ Malmberg, F., Vinnerljung, B., Mattsson, T., Svedin, CG., Hjern, A., Erkers, H., Sjölander, C., Barn i samhällsvård löper extrema överrisker, Svenska Dagbladet, 2015-06-26

hjälp i kontakten med familj och att få en meningsfull fritid, precis som utredningen lyfter fram.

Särskilda skäl

Barnombudsmannen anser att det är bra att en individuell bedömning av barnets behov ska göras för att en placering i stödboende ska aktualiseras. Tolkningen av särskilda skäl får dock inte bli så snäv att placeringsformen inte kommer att användas i praktiken.

Samtycke

Barnombudsmannen anser det bör införas en uttrycklig bestämmelse i lag om att en förutsättning för att ett barn under 18 år ska placeras i stödboende är att barnet själv samtycker till att bo i eget boende/lägenhet. Att det framgår att särskilda skäl kan vara att barnet själv vill bo i eget boende/lägenhet är inte tillräckligt. En av barnkonventionens fyra grundläggande principer är artikel 3 som handlar om att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. En annan grundläggande princip är artikel 12 som stadgar att barn har rätt att bli hörda och få sina åsikter beaktade i frågor som rör dem. Barnombudsmannen delar utredningens bedömning att det är viktigt att barnet eller den unges åsikt inhämtas men anser som ovan nämnts att detta bör förtydligas i lag. Det är inte tillräckligt att det framgår av författningskommentaren att andra placeringsformer bör övervägas i första hand om barnet eller den unge känner tveksamhet över att bo ensam. Barnombudsmannen anser att det aldrig kan vara ett barns bästa att placeras ensam mot sin vilja.

Även om det lyfts fram att det framför allt är frivilliga placeringar som kan bli aktuella i stödboenden anges också att barn i undantagsfall ska kunna placeras i stödboenden enligt 2 § Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Om detta tar sikte på de fall där barnet själv samtycker men inte vårdnadshavaren anser vi att det bör förtydligas.

Övrigt

Ensamkommande barn och ungdomar

I utredningen nämns ensamkommande barn och unga som en tänkbar målgrupp för placering i stödboende. Barnombudsmannen anser att det är viktigt att bedömningarna görs på ett likvärdigt sätt för samtliga barn och unga när placering i stödboende övervägs. Barnombudsmannen har träffat många ensamkommande barn och unga med erfarenhet av samhällets vård. Som vi även framhöll i vårt remissvar till delbetänkandet har de ensamkommande barnen och ungdomarna berättat om flera områden där samhället misslyckats med att tillgodose deras behov. Exempelvis stödet i skolan, språkundervisning men även psykosocialt stöd. Många gånger saknar de sociala nätverk utanför boendet liksom kunskap om sina rättigheter.

I detta sammanhang vill vi återigen påminna om barnkonventionens artikel 2 som är en annan av de grundläggande principerna och som stadgar att konventionsstaterna ska respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i barnkonventionen utan åtskillnad av något slag. Detta gäller oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt.

Placeringens upphörande

Barnombudsmannen saknar ett resonemang kring vad som händer när vården upphör. En fråga som väcks är om det kommer finnas möjlighet att överta kontraktet på lägenheten. Barnombudsmannen anser att barn och ungdomar som placerats måste få så mycket information som möjligt om sina rättigheter, hur länge de kommer att placeras samt vad som kommer att hända när placeringen upphör. Barnombudsmannen betonar vikten av att de barn och ungdomar som placerats i stödboende får fortsatt hjälp och stöd från socialnämnden även efter att vården upphört.

Föredragande i ärendet har varit juristen Emma Forssell.

Fredrik Malmberg
barnombudsman